

PÔVOD ZLA

RUDOLF STEINER

GA 68a

20. februára 1908, Cassel

Prekladateľ neznámy

Dámy a páni,

Sú svetové hádanky, ktoré nás nestretávajú len vtedy, keď obraciame svoju pozornosť na veľké udalosti života, ale ktoré nás stretávajú pri každom dotyku a zákrute v každodennom živote. Takýchto hádaniek života by sme mohli priniesť veľa, jedna taká je tá, ktorá nás dnes bude zamestnávať: otázka pôvodu zla. Je to jedna z tých hádaniek, ktoré nás stretávajú v každodennom živote, ale ktoré môžu nájsť odpoveď len vtedy, ak sa vrátíme k prameňom a pôvodu života. Takáto otázka nám ukazuje najmä spôsob, akým s ňou človek od pradávna zaobchádzal, že skutočne k nej môže plodne pristupovať len to, čo nazývame duchovná veda alebo teozofický svetonázor. Bez toho dôležitého nahliadnutia do sveta, bez prenikania k zdrojom existencie, ktoré k nám môže prúdiť cez tento prúd kultúrneho života, nie je možná odpoveď. Preto budete musieť so mnou podniknúť skutočne širokú cestu k zdrojom existencie, aby ste prenikli do tejto, v určitom spojení, každodennej záhady. Ten, kto hľadá na svet len s náladou vyvierajúcou z materializmu, ktorý postupuje iba zmyslami, nemôže nájsť odpoveď na túto otázku ani zďaleka.

Zlo pre nás vzniká, ale samozrejme nie v jeho skutočnom zmysle, v menej cennej bytosti v ľudskom živote. Múdry človek, ktorý je tiež veriaci, sa pýta, ako je to zlučiteľné s múdrom usporiadaním sveta, ktoré sa nazýva aj prozreteľnosťou, že táto prozreteľnosť necháva človeka klesnúť do toho, čo nazývame zlom – že božstvo necháva človeka stať sa zlým, aby potom potrestalo ho. Takto tomu rozumie nielen jednoduchý veriaci, ale to isté počujeme aj v básni, ktorú zložil mladý Goethe, keď tieto slová nazýva božskou spiritualitou:

Necháš chudáka prísť do smútku,
potom ho necháš napospas jeho bolesti.

Táto otázka sa stáva skutočne nepreniknuteľnou pre toho, kto stojí na menej náboženskom základe. Bez duševno-duchovného základu nedospejeme k žiadnemu usporiadanému konceptu zla, nehovoriac o spojení s kozmickým duchom. Odkedy bol človek schopný myslieť, vodcovia človeka, myslitelia, sa pokúsili vyriešiť otázku: Odkiaľ pochádza zlo? Aký to má význam?

Musíme sa raz pozrieť späť do minulého veku perzských mýtov a nepretržitého konfliktu Ormuzda proti zlým silám, ktoré už boli označené ako Ahriman, neustály bojovník proti dobru. Ahriman je tam ukázaný ako sila, ktorá v konflikte spôsobuje posilnenie dobrého ducha. Ak sa veľkým skokom ponoríme do hlbokého zmyslu nemeckého mysliteľa Jakoba Böhmeho, potom nájdeme jeho spisy a nepretržitý priebeh jeho života úplne naplnené otázkou po pôvode zla. Jakob Böhme hovorí, že mnohosť vzniká len z jednoty, ale mnohosť musí byť vedená iba vôľou jednoty, ako napríklad dve ruky, ktoré, ak nie sú riadené jednou vôľou, sú samostatnými členmi. Bez tejto vedúcej jednoty nemôžeme vytvoriť žiadne veľké dielo. Tieto ruky sa môžu búriť proti sebe, môžu sa navzájom zničiť. Možnosť je daná práve vtedy, keď to, čo nazývame slobodou, dostaneme dvaja. Pokiaľ sú dve ruky určené osobnosťou a pokiaľ im bude jedna vládnuť, neobrátia sa proti sebe.

A tu už do Jakoba Böhmeho prúdi pocit, že zlo má niečo spoločné s láskou. Keď Božská Bytosť prúdiaca svetom tak miluje svet, že rozširuje Bytie na všetko a nič nezadržiava, aby dala mnohosti čo najväčšiu slobodu, potom môžu mnohí bojovať proti sebe.

Mohli by sme o tom dlho hovoriť, keby sme pred nami nechali prechádzať mysliteľov, mohli by sme uviesť mnoho príkladov z veľkých epoch, ale vždy by sme dostali len akúsi filozofickú odpoveď. Dnes však nechceme filozofické odpovede, a tak by sme sa bez odchýlenia zaoberali duchovným svetom, aby sme získali pevný bod pre odpoveď na našu otázku. Aby sme príliš nerozšírili náš spôsob pozorovania, rád by som hneď prešiel k podstate veci, a preto musíme celkom stručne priblížiť prirodzenosť človeka pred dušu. Je nám jasné, že zlo musí mať niečo spoločné s ľudskou prirodzenosťou.

Ak uvažujeme o človeku z hľadiska toho, čo vidia oči a čo chytia ruky, máme len jednu časť ľudskej prirodzenosti v zmysle duchovnej vedy. Vidíme len fyzickú časť človeka, ktorú má spoločnú so všetkými zdanlivo neživými bytosťami. Všetko, čo sa nachádza v ľudskom tele, existuje aj tam, len samozrejme tieto minerálne sily existujú v človeku celkom zvláštnym spôsobom. Sú tak komplikovane prepletené) tak mnohonásobne vybudované, že fyzické telo by sa rozpadlo svojimi vlastnými fyzikálnymi zákonmi, pokiaľ by do neho niečo nepreniklo, ako voda prenikne špongiou, niečo, čo v každom človeku v každom okamihu bojuje so všetkými nepokojmi vo fyzickom tele. Tomuto bojovníkovi hovoríme éterické alebo životné telo. V každom z vás by bolo fyzické telo vystavené v každom okamihu rozkladu, pokiaľ by vo vás nebol ten bojovník, ten víťaz, ktorého nazývame éterické alebo životné telo. Človek to má spoločné s celou živou prírodou, tento bojovník je vo všetkom, čo žije. V momente, keď je pri smrti fyzické telo oddelené od éterického tela, riadi sa fyzikálnymi zákonmi, rozkladá sa a prechádza do neživej prírody. Éterické telo je niečo, čo dnes veda považuje za niečo nemožné. Nemôžeme však do toho ďalej vstupovať, ale musíme túto záležitosť priblížiť len útržkovito. Okrem éterického tela má človek ešte tretí člen svojej bytosti. Pre toho, kto má otvorené duchovné oči, je tento tretí úd vždy viditeľný. Tohto tretieho člena si môžete logicky predstaviť.

Pýtame sa sami seba – sú fyzické a éterické telá všetkým? Stačí jednoduchá úvaha, aby sme ukázali, že skutočne existuje niečo, čo je človeku oveľa bližšie ako jeho kosti, svaly, krv a nervy. Niečo leží celkom blízko ako realita, ktorá je súčtom toho, čo nazývame pocity, inštinkty, vášne. To nám v skutočnosti patrí a existuje v rovnakom priestore, kde existuje krv, svaly, nervy. Túto časť ľudskej povahy máme spoločnú len so zvieratami, nie s rastlinami.

Teraz je tu štvrtý člen, prostredníctvom ktorého je človek korunou stvorenia. Štvrtým členom jeho bytosti je to, čo mu umožňuje zahrnúť všetko, čo je v ňom, v mene „ja“. Toto meno „ja“ je meno, ktoré už skrýva tajnú povahu jeho bytia v rozlíšení, ktoré ukazuje v porovnaní so všetkými ostatnými menami, ktoré máme v jazyku. Každý môže nazvať stoličku „stolička“, stôl „stôl“ atď., no meno „ja“ nikto zvonku nepočuje, musí to pochádzať z vlastnej duše. Každý predmet nám môže zvonku znieť svoje meno, „ja“ je počut' len od nás

samých. Všetky svetonázory, ktoré boli postavené na tom, čo nazývame duchovná veda, to vždy cítili. V starom hebrejskom náboženstve nájdete pre toto dôverné meno duše nevysloviteľné Božie meno. Prečo sa to tak volá? Ak má duša počuť svoje pravé meno, potom v duši prehovorí niečo, čo sa môže spojiť s dušou bez toho, aby do nej preniklo cez akýkoľvek orgán zvonku. „Ja“ musí zaznieť zo samotnej duše. V duši je iskra božského bytia, v ktorej vyslovuje svoje vlastné meno „ja“.

To, čo skreslená filozofia tiež chcela nájsť, je skutočný význam slova „Jahve“, nevysloviteľného názvu božskej časti duše v človeku. To sa myslelo aj vtedy, keď sa v starovekom Egypte hovorilo o zahalenom obraze Sais. Môžeme čítať nápisy: „Ja som, kto bol, kto je a kto bude. Môj závoj nezodvihol žiadny smrteľník.“ Vyšetrovatel', nemecký romantik povedal niečo správne z mimoriadneho inštinktu, hoci nezašiel dostatočne hlboko: „Žiadny smrteľník nezodvihol závoj, musíme sa stať nesmrteľnými.“

Veľký egyptský kňazský mág sa domnieval, že „ja“ je zahalené, ale že prikrývka musí spadnúť. Nikto iný nemôže vyriešiť povahu „ja“ ako samotné „ja“, keď si uvedomí svoju pravú povahu zostupom do svojich hlbín, kde sa uchopí vo svojej vlastnej nesmrteľnosti; potom vie, čo sa skrýva za závojom. Samozrejme, len veľmi málo ľudí má dnes sklon pozeráť sa na povahu „ja“, výrok Fichteho stále platí: Väčšina ľudí by sa skôr považovala za kus lávy na Mesiaci než za „ja“. Od Fichteho vidíme, ako do kultúry 19. storočia prúdi hrubý materializmus. Ľudia sú dnes veľmi spokojní, keď môžu čiastočne poznať niečo fyzické a materialisticky to demonštrovať. Považujú sa skôr za kus lávy na Mesiaci než za „ja“. Bolo by nezmyselné hovoriť o vyšších údoch ľudskej prirodzenosti, ak by sa v zmysle duchovného skúmania hovorilo o štvrtom článku ako o obyčajnom fenoméne fyzického tela. Prirodzene duchovné skúmanie musí mať v tejto sfére niečo, čo sa človeku, ktorý si dnes tak často myslí, že všetko musí stáť na vedeckých faktoch, musí zdať veľmi hlúpe. To, čo sa vyskytuje v éterickom tele, astrálnom tele a „ja“, nie je účinkom fyzického tela, ale naopak. To, čo sa deje vo fyzickom a éterickom tele, je dielom astrálneho tela. Až keď sa človek postupne pozdvihne k tomuto názoru, je schopný odpovedať na túto otázku.

Zoberme si napríklad procesy, s ktorými sa stretávame každý deň. Niečo v nás vzbudzuje pocit hanby. Je vo mne niečo, čo si želám,

aby moje okolie nič nevidelo – červenám sa. Ďalším procesom je pocit strachu, viditeľný cez bledosť. S hanbou stúpa do hlavy prúd krvi. So strachom krv ustupuje z hlavy späť do vnútornej časti tela. Čo sa stalo? Na tele funguje proces duše. Každá z týchto udalostí sa javí ako výsledok procesu duše. Sú to náznaky toho, ako práca duše hrá s materiálom. Tieto efekty v tom, čo je materiál, dnes nie sú tak ľahko postrehnuteľné. Viac-menej sa stiahli kvôli mocným premenám, ktorými prešlo fyzické telo (v porovnaní s predchádzajúcimi formami existencie). Ale čím ďalej ideme v ľudskej evolúcii späť, tým viac dostávajú duchovné vplyvy navrch.

Dnes sú skutočne ľudia, ktorí zachádzajú tak ďaleko, že popierajú pôsobenie duše na hmotné telo. Človek by si možno nemyslel, že existujú ľudia s takýmito materialistickými názormi, ale v Amerike existuje teologická škola, ktorá si hovorí pragmatizmus. Svoje názory priviedli k výrazu, ktorý odhaľuje grotesknosť materializmu v nich obhajovaného. Potrebujeme si len raz vniest' do mysle tento výrok: „Človek neplače preto, že je smutný, ale je smutný, pretože plače. Tu je zrejmé, ako sa materialistický svetonázor dostáva do rozporu so zdravým ľudským chápaním.

To, že sa vyvodzujú takéto dôsledky, sa nám musí zdať prirodzené a dnes sa objavujú v mnohých oblastiach; len nevychádzajú na povrch takým groteskným spôsobom. Ak si teraz zachováme, že fyzické procesy sú účinkami duchovno-psychického, už sa nám nebude zdať nesprávne, ak sa vrátíme do dávnych čias ľudskej evolúcie a zistíme, že tieto účinky sú tým významnejšie, čím ďalej ideme späť, takže musíme počítať s ďalekosiahlymi duchovnými vplyvmi v dávnych dobách evolúcie ľudstva, ktoré sú dnes skryté.

Možno viete, že teozofický pohľad hovorí, že ľudská existencia prebieha v opakovaných pozemských životoch. Uvedieme to len v krátkosti. Človek na svojej evolučnej ceste k stále vyššej dokonalosti prechádza mnohými pozemskými životmi. V duchovnom skúmaní hovoríme, že všetko, čo žije, podlieha premene. Všetko na svete podlieha takejto premene, nielen človek, ale aj mocné svety podliehajú neustálym zmenám. Tak ako keď sa pozrieme na jedinú ľudskú bytosť a povieme: „To, čo sa deje v súčasnom živote medzi narodením a smrťou, je výsledkom predchádzajúcich inkarnácií“, tak sa môžeme pozerat' na celé nebeské telo a také telo chápeme len v zmysle duchovnej vedy, keď vieme, že v minulých životoch

nadobudla to, čím sa stala dnes. O Zemi a planétach tiež hovoríme, že prešli inými inkarnáciami. Ako sa duchovne vysoko vyvinutý človek môže obzrieť späť do bývalých pozemských životov, tak skoršie planetárne podmienky môžu byť vnímané z hľadiska duchovnej vedy. Poukazujeme späť na predchádzajúci planetárny stav Zeme a táto predzem sa v duchovnej vede nazýva Kozmos múdrosti.

Pohľad na to, čo je okolo vás, vám môže objasniť, prečo sa pozeráme späť do tejto predzeme ako do vesmíru múdrosti. Stačí sa pozrieť na fyzické telo človeka. Pozrite sa na jeden kus. Vezmite si kúsok stehennej kosti, ktorá sa skladá z nespočetných lešení a členov. Je to umelecky postavená stavba postavená s úžasnou múdrosťou. Je tak konštruovaná inžinierskym umením plným múdrosti, že stehenná kosť je napriek svojej relatívne malej sile schopná niesť hornú časť tela. Žiadny inžinier nie je schopný postaviť takú stavbu podobnú mostu s takou múdrosťou a kto sa pozrie na túto úžasnú ľudskú stavbu, vie, aká veľká múdrosť je v nej obsiahnutá. Vieme však aj to, že ostatní členovia človeka ešte nie sú takí múdri. Stačí sa zamyslieť nad tým, ako fungujú vášne a impulzy astrálneho tela. To, čo jeme a pijeme, často obsahuje srdcové jedy, a predsa je srdce postavené tak plné múdrosti, že tieto útoky znesie celé desaťročia. Všade nachádzame túto Múdrosť rozloženú. V štruktúre tela nachádzame túto múdrosť všade, v každom kvete, v každom zvierati a vidíme, ako je svet preniknutý touto múdrosťou.

Pozrime sa na bobra a jeho priehradu, ako ju stavíme s úžasným umením – ak zmeriame uhly, zistíme, že sú celkom presne zmerané. Tak sme mohli kúsok po kúsku pozorovať všetko, čo nás obklopuje. Mohli by sme teraz extrahovať túto múdrosť zo sveta, pokiaľ by nebola v ňom? Materialistická nálada popiera, že múdrosť, ktorú človek získava, je v javoch. Prirodzené myslenie by vám však povedalo, že v nej musí byť obsiahnuté niečo, čo človek získa z prírody. Tak málo, ako sa dá piť voda z pohára, ak v ňom žiadna nie je, tak málo sa dá vytiahnuť múdrosť zo sveta, ak v ňom žiadna nie je. Ale táto múdrosť existuje a duchovná veda vie, že táto múdrosť bola vo všetkých veciach na začiatku pozemského vývoja. Tak v semene rastliny bol napríklad buk; ako dôkaz toho vidíme, že z nej rastie buk a nie dub. Zem niesla múdrosť, ktorá nás dnes stretáva už vtedy, keď veci okolo nás boli ešte v zárodku. Tak ako semeno nepochádza zo zeme, ale z rastliny, tak naozaj semeno, z ktorého sa

zrodila naša zem, vzišlo z toho, čím bola zem predtým. To bol vesmír múdrosti. To, čo dnes vidíte v každom liste, v každom orgáne v ľudskej podobe, vo všetkom, čo sa okolo vás rozprestieralo, pomaly a postupne vznikalo, formovalo sa člen za členom a objavilo sa až potom, keď múdrosť zápasila s múdrosťou. Mali sme stelesnenie na predchádzajúcej fáze našej Zeme, kde bola vypracovaná múdrosť vecí, v ktorej sa, takpovediac, prepracovali veci v ich múdrosti. Akú úlohu má naša zem, na ktorú prišla táto Múdrosť? Má to svoje špeciálne poslanie. Tak ako jeho predchodca vyvinul múdrosť, ktorá nás dnes obklopuje kúsok po kúsku, podobne sa naša dnešná zem kúsok po údere vyvíja iná kozmická sila a touto silou je láska. Preto v duchovnom skúmaní nazývame zem Kozmom Lásky. Vývoj Zeme beží tak, že láska sa javí ako sila, ktorá sa stáva čoraz dominantnejšou, a keď Zem dosiahne svoj cieľ, všetko prenikne silou lásky. Preto nazývame Zem vesmírom lásky. Tak ako v predchádzajúcom vesmíre bol začiatok stvorený s nemúdrosťou a len postupne sa vypracovala forma múdrosti, tak aj táto zem beží tak, že sa postupne rozvíja láska. Potom, keď zem dosiahne svoj cieľ, láska sa rozšíri všade, všetko bude preniknuté láskou a zem bude mať na sebe bytosti, ktoré nájdú lásku tak, ako my nájdeme múdrosť vo všetkom, čo nás obklopuje. Tí, ktorí budú na novom stelesnení zeme, budú stáť v úžase pred láskou, rovnako ako my stojíme v úžase pred múdrosťou. Naša zem má sväté poslanie nechať prúdiť impulz lásky do vecí. Impulz je tu naplniť toto poslanie, uskutočniť ho skutkom. Preto musíme chápať štruktúru našej zeme ako kultiváciu lásky, ktorá prechádza celým pozemským vývojom človeka. Ak to vidíme, potom máme rukoväť na pochopenie dnešnej otázky, len nám musí byť jasné, že človek nie je jedinou bytosťou okolo nás. Viete, že duchovný bádateľ nehovorí o duchovných svetoch ako o niečom ďalekom v oblakoch, ale hovorí o nich prirodzeným a samozrejmým spôsobom. Človek od narodenia slepý, ktorý má otvorené oči, zrazu vidí všetko zaliate svetlom a žiarou. Vidí okolo seba nový svet, ktorý existoval predtým, rovnako ako svetlo a farby existovali predtým, ako sa mu otvorili oči. V tomto svete, ktorý len nelogické myslenie môže poprieť, existujú iné bytosti s inými formami spirituality, než má človek. Predstavu o týchto duchovných bytostiach si môžeme vytvoriť tak, že si uvedomíme, že človek je v neustálom vývoji. Musí stúpať stále vyššie a vyššie. V každej inkarnácii niečo zažije, stáva sa stále dokonalejšou bytosťou.

Aké perspektívy sa tak otvárajú? Vidíme veľké ideály človeka, človeka budúcnosti, povýšeného ako Boh. Vidíme, že ako človek dnes stojí vyššie ako zvierka a rastlina, tak budúci človek bude stáť vo svojej súčasnej existencii. Duchovná veda už dnes vie, že nad človekom v jeho súčasnom štádiu evolúcie stoja bytosti, ktoré sú rovnako dokonalé ako my v ďalekej budúcnosti. Sú to bytosti vysoko povznesené nad človeka, ktoré už dávno prešli štádiom, v ktorom sme dnes, ktoré majú čisto duchovný život a už nepotrebujú zostupovať do fyzického tela. Takto vidíme, ako človek začína svoju pozemskú existenciu, keď vedie nad tým, čo o ňom jestvovalo z kozmu múdrosti, potom nielen on vstupuje do kozmu lásky, ale aj vyšších duchovných vodiacich bytostí.

kto sú to? Rovnako ako tí, ktorí nechávajú svoju múdrosť prúdiť do kozmu múdrosti. Rovnako ako tí, ktorí zo svojej tvorivej múdrosti vybudovali vesmír múdrosti. To, čo sme dnes pred nami dokončili, vytvorili tieto bytosti. Sú vlastníčkmi produktívnej múdrosti. Vložili svoju múdrosť. Pretože sa predtým vo vesmíre múdrosti tvorivo rozvíjali vo vzťahu k múdrosti, nadobudli silu nechať lásku kvapkať tak, ako to bolo na zemi ku všetkým pozemským ľuďom, a kúsok po kúsok táto láska prúdi na zem. Stačí sa len letmo pozrieť na túto zem a potom uvidíme, ako sa láska postupne rozvíjala. Objavuje sa nám v dávnych dobách v najužších medziach. Kto sa miloval v staroveku? Najprv len malé skupiny pokrvne spriaznených. Potom vidíme, ako sa láska šíri za hranice najužšieho pokrvného vzťahu. Kruh, ktorý láska spája, sa stáva stále širším. Najprv vidíme manželstvo len medzi blízkymi príbuznými. Potom sa láska rozšíri na celý kmeň a potom je v Starom zákone milovaný celý ľud a ten, kto nepatrí k ľudu, je cudzí. Cesta je ďaleko, ale urobili sme veľký krok, kde sa láska vedie od princípu pokrvného vzťahu do duchovna, k veľkému bratskému zväzku, ktorý by mal preklenúť zem ku Kristovmu princípu. Toto je uvedené vo výroku: Kto neopustí otca a matku, brata a sestru a nenasleduj ma... atď.

Tento výrok netreba brať doslovne. Odkazuje na skutočnosť, že láska by mala opustiť úzky kruh pokrvných vzťahov a stať sa duchovnou. Malo by objasniť každú dušu; to je veľké poslanie kresťanstva, robiť lásku viac a viac duchovnou, kým nedosiahne formu všeobjímajúcej lásky, ktorou by mala byť preniknutá celá zem, aby bytosti budúceho sveta našli túto lásku vo všetkých veciach, našli

sme múdrosť. Vidíme teda, že počas pozemskej existencie je poslanie naplnené v tom, že to, čo si človek priniesol z prazeme, je preniknuté láskou. Asimilácia lásky je úlohou, ktorú musí človek rozvíjať v pozemskom živote ľudskej rasy. Takto môžeme vidieť, že celá sila, ktorá vedie ľudí spolu, postupuje stále ďalej do stále sa rozširujúcich kruhov.

To je možné len milovať. Vráťme sa ešte raz z vesmíru lásky do vesmíru múdrosti. Čo existovalo s človekom pri prechode? To, čo som opísal ako štyri členy jeho bytosti, ktoré robia človeka korunou stvorenia, ešte neexistovalo na začiatku našej pozemskej evolúcie, iba na začiatku fyzického, éterického a astrálneho tela. Ale tak ako sa semienko rozkladá a napriek tomu znovu vstáva a nechá vyrásť rastlinu, tak aj človek mizne pri prechode z vesmíru múdrosti do vesmíru lásky, aby znovu povstal na našej súčasnej zemi a postupne sa rozvíjalo „ja“. Toto ja tam musím byť ako protipól k sile lásky. Láska má iné podmienky existencie ako múdrosť. Múdrosť môže prebiehať tam, kde sú všetci jednotliví členovia na sebe závislí. Múdrosť môže vládnuť tam, kde vládne zamilovaná bytosť. Ale ak má láska prechádzať z jednej bytosti do druhej, môže sa to stať len tam, kde je to bezplatný dar, ktorý tu musí byť ako sila Otca.

Len také bytosti majú silu lásky, ktoré majú božskú silu pre stále väčšie získavanie slobody.

Ja je protipólom lásky. I zapôsobilo na seba rovnako, ako na seba zapôsobila láska. To sa mohlo stať len postupne v evolúcii. Na začiatku hovorí krv, krv, ktorá súvisí s milovanou bytosťou. Tu sa nám láska zjavuje v najprimitívnejšom štádiu. Láska sa viac a viac rozvíja na dušu-duchovnú silu, a tým sa „ja“ oslobodzuje. Ale aby sme pochopili skutočný vývoj človeka vo vesmíre lásky, musíme mať na pamäti jednu vec. Musíme vidieť, že vo vesmíre sa veci dejú ako v škole. Tu niektorí vždy zostanú pozadu. podobne sa to deje vo vesmíre. Tie bytosti, o ktorých sme hovorili a ktoré stoja vznešene nad človekom, stvorené v produktívnej múdrosti, by mohli prejsť k láske. Niektorí však zostali pozadu, ktorí nedosiahli konečný cieľ vesmíru múdrosti, ktorí nedokončili svoju úlohu. Stále museli pracovať na múdrosti a nemohli ešte vyžarovať lásku, ktorá im ešte nebola daná.

Sú to bytosti, ktoré stoja medzi vznešenými bytosťami a človekom. Duchovná veda ich nazýva luciferskými bytosťami pod

nadvládou Lucifera. Niektorí sa môžu smiať, ale tak ako sú okolo nás napríklad magnetické sily, sú okolo nás aj luciferi. Rozširujú sa do vesmíru lásky z vesmíru múdrosti. Boli to bytosti, ktoré obdarovali človeka svojou malou múdrosťou. Vytvorili subjektívnu, intelektuálnu múdrosť človeka v „ja“, ktoré sa ním ako prvé oplodnilo. Tomuto ja bola daná nezávislosť, ktorá sa mu vo vesmíre múdrosti hodila len vtedy, ak táto láskou naplnená múdrosť dosiahla definitívne štádium. Takto „ja“ dostalo silu, ktorú by teraz malo premeniť na nezávislosť. Iba v miere, v akej ho osvetlil Kristov princíp, sa „ja“ stalo schopným uviesť sa do súladu so všetkými silami svojho prostredia na zemi. Predtým, ako sa dosiahne tento prístup ku Kristovmu ideálu, znovu a znovu sa v človeku pevne držia také bytosti, ktoré sú protichodnými silami „ja“. Ich sila je oddeľujúcou silou, ktorá príliš skoro oddelí „ja“. Luciferské bytosti vedú konflikt proti všetkému, čo spája ľudí.

Táto sila má tiež svoju dobrú úlohu. Bráni človeku upadnúť do akoby prvotnej kaše lásky. Tak ako človek musel byť pripravený na lásku, tak aj on musel byť pripravený na múdrosť. Tento luciferský princíp je teda potrebné vnímať ako princíp osvetlenia nezávislosti. Máme teda dve sily, ktoré vedú ľudstvo dvoma rôznymi smermi, a tým máme princíp nezávislého ja, ktorý sa z tohto konfliktu upevňuje. Bez tejto nezávislosti by láska nebola možná; bez tejto nezávislosti by pôvod zla nebol možný; láska robí zlo nevyhnutným. Odtiaľ pochádza princíp lásky, ktorý pochádza z duchov lásky, a princíp múdrosti, ktorý pochádza z duchov múdrosti. Oboje nás vedie z duše do duše, ducha k duchu, Ja k JA. Zlo spočíva na tejto duchovnej skutočnosti. Možnosť zla bola daná s možnosťou lásky. Pôvod zla bol možný len preto, že Boh zeme je Bohom Lásky a bytosti sa stali nezávislými Ja-ľuďmi. Láska umožnila zlo.

Človek najprv dosiahne voľnú lásku a skutočnú veľkosť prostredníctvom luciferských síl, a len tak do seba berie sily zla. Sily lásky musia preniknúť do celej zeme, musia prekonať zlo, premeniť ho na konci zemského chodu. Vidíme, že to, za čo človek vďačí zlu, je dobro. Zlej vďačí za slobodu. Pôvod zla spočíva v luciferskom princípe, ako aj v počiatku slobody, s ktorou je daná možnosť rozvoja lásky.

Ak uvažujeme o zemi bez všetkého zlého, potom je na prekonanie síl zla potrebná len malá sila lásky. Sily lásky rastú, pretože majú za

úlohu premieňať existujúce zlo v láske. Tak skutočne vidíme niečo z toho, čo cítil Böhme, že zlo posilňuje poslanie lásky. Spolu s pôvodom zla teda vidíme zmysel zla, a ak sa na zlo duchovne pozrieme vedecky, potom vidíme zlo istým spôsobom ospravedlnené. Potom, kdekoľvek nás to stretne, vnímame to inými pocitmi.

Ak to prenikne do našich pocitov, urobí to na nás celkom iný dojem, nie pre toho, kto to chápe len špekulatívne, ale pre toho, kto to chápe teozoficky. Ak máme pokojné hodiny a pozdvihneme svojho ducha k veľkým hádankám, potom musíme zažiť niečo také mocné, že v zlom ešte cítime dobro. Prenikáme tak do seba pocitmi, ktoré nás potom sprevádzajú životom na každom kroku. Čelíme celému svetu, ktorý myslí, cíti a koná, a to je najdôležitejšie. Ach, budeme mierni, ak uvidíme, čo nás predtým rozzúrilo. Tieto pocity, ktoré sú základom týchto tichých hodín, tvoria teozofický život. Zajtra to zvažíme ešte viac aplikované na každodenný život. Funkciu zla sme dnes dokázali naznačiť len v letných obrysoch.

Dospeli sme k názoru, že sme krátkozrakí, ak prednesieme námietku proti zlu, múdrosti, láske, duchu sveta. Videli sme, že tento duch lásky mocne prúdi svetom a je to taký dobrý duch, že kedysi priviedol na svet zlo, aby priniesol čo najefektívnejšie a najprospešnejšie dobro.